

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЫ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. ДЕКАБРЬ 14 СРЕДА № 292 (4776)

Өртөз 20 көп.

ССРЭ-ниң Дэди Советиниң Президиумунда (1 арин).
Л. Н. Брежневтиң Москвада эеп чед бергени (1 арин).
Коммунист болгаш ажылчы партиаларыны Медегелин чер болганда таныжып турар (1 арин).
С. Нуулар.— Кыштаглаашкында (1 арин).
Коммунистерниң чыгыш шүгүмчүдөлүбиле (2 арин).

СОВЕТ КИЖИЛЕР (2 арин).
Д. Еман.— Илде өскердигелер (2 арин).
Б. Хвещмей.— Чериян чүрөө (2 арин).
О. Мандарый.— Эскертинмейн турар туулар дугайында (3 арин).
М. Севен.— Чүс хойдан 135 хураган (3 арин).
М. Звентов.— Мөнгө Иргат — туугу (3 арин).

Совет програмасы — чепселенишикчилик дүжүрениң бөтүтү оруу (4 арин).
Чыгыш өлчүлү туу (4 арин).
АКШ-тың күш-ажыл министрствозунун төлөөлекчилериниң медегели (4 арин).
Думубаны дорван хостаар, Кингога дүрүм ёзулар корум-чүрүмү катат тургузар (4 арин).
Лаоста байдал (4 арин).

Көдээниң культура одагларына...

«Көдээниң культура албан черлериниң материалдык базаларын быжыгалаарына колхозтарда болгаш совхозтарда бар болгунар аргалар кошкак ажылатканын турар; дыка хей клубтарны, библиотекаларны; кино театрларны бажынарнын чогуур үезинде септелерин турар, культура-чырымшыктын албан черлери медресе болгаш дериг херексел-биле багай деригинин. Культура албан черлериниң туудушунун чыгыш ай хевирин төлөөлөк чокка, үргүчү-ле чымыл калган арга-биле кымыл турар» деп көдээ чоңуңу культураны хандыргалызын байдалын болгаш ону улам ийи экиликтер хемчеглерин дугайында РСФСР-ниң Дэди Советиниң доктаалында айтып турар. Бо болза бистин областтын чамдык көдээ черлеринге дорт тамааржыр дээрин шуут чугаалаар херек.

Коммунист болгаш ажылчын партиаларның Медегелин чер болганда таныжып турар

Деткишкын

БАЙ-ТАЙГА. (Телефон-биле) Коммунист болгаш ажылчын партиаларның төлөөлекчилериниң Москвага болгаш Чувуел хуралының Медегелин чер болганда таныжып, ону чыгыш өлчүлү дериг турар. Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунда парторганизация секретарының ораалкычы эш О-чүрүн редакцияга дыңатканы болза:

— Колхозтуң малчылары ол төгүлүт документини танышкыш, улам сорук киришкенин ажыдап турар. Чижээ, эш Сарыг-Тараа болунда быжыгалаа чурт инектериниң бирээнден-не 1200 кг сүт саарын хүдээгеш, ноябра 1-ге чедир 1171 кг сүттү салган. Алган хүдээгезин декабрда иракта ажык күдөдиринге саанчы бүзүредил. Төртүр 100 койга онааштыр 115—120 хураганнары менди өстүрерин хүдээгеш эштер Тегер-оол, Таржаа олар бааза-ла чедириникин ажыдап турар.

Улуг чаагай документ

«Тыва тууду» тууду-септеге өргөдөлүшү тууду материалдар болган конструкция комбинатының чехтеринде ажылдап турарлар болза бистеңиң бир улуг-чаагай документи — коммунист болгаш ажылчын партиаларның төлөөлекчилериниң Чувуел хуралының Медегелин-биле таныжып, ол дугайында өөрүшкүлүк бодалдарын илередиң турарлар.

— Бо төгүлүт документ кижитерелгениң чырытылыгы келер үезин дөш, тайбынын, социализмин херезиниң тилээр дөш бүтү коммунист болгаш ажылчын партиаларның могай чок демиселин толазы-биле өргүтүп турар-дыр— деп, диспетчер эш Дровосков чугаалаан.

— Мын сайырады кымыл турар участоктуң ажылчылары, өске бүтү совет кижилер-биле бир дөмей, коммунист болгаш ажылчын партиаларның демиселин болгаш ажык-чорудулганын чыгыш өлчүлүк иан дег улам быжыгып турары улам өртүп, моон сонгаар улуг чедириникин дөш күтүлгенин-биле ажыдаар сепкиди хайдырып турар— деп, коммунист-бригадир эш Мынин чугаалаан.

Комбинаттың кол инженерин эш Райскийниң чугаалап турары болза:

— Бо эң чутула документини танышканын сөзүңде бурунгаар депилгениң болгаш тайбынын, коммунистниң чыгыш чок тилээриниң дугайында бүтүрел кижээ мырыпай боттуу-биле көстүп кээр, дөлейиң коммунист болгаш ажылчын шимчөөшкенин оруктары толазы-биле чырытканын келер. Мындыг улуг чаагай сорулганы боттандырырга салышкыны килер дөш улам эки ажыдаксангыт-дыр.

Коммунист болгаш ажылчын партиаларның төлөөлекчилериниң Чувуел хуралының Медегелин коллектив ханымы-биле өренип турар болгаш Медегелин чогадыкчы күш-ажылчы чок көдүртүшкүнү боддуган. Бо хүнерде комбинаттың ажылчылары: столярлар Бурицкий, Багаев, станокчу Салчак, рамниктер Груздев, Сергеев, токар Крамовский, дарган Гончаров болгаш өскелер-даа улуг-нормаларын 115—150 хуу күдөдир турарлар.

Н. ТЫМЧУК.

Гидролиз үлетпүрүнүн улуг заводу

Иркутск область. Чеди чыл планын ёзулар Сибирьниң Ока хемини эринде тууду тургускан Зиминиң гидролиз заводуна баштайгы дүжүрүлгө хайдырышкыны кылган. Дилген болгаш чаазаң мыйтарың артынчыларыңдан — хирезиди база чоңудан — ол завод үлетпүрге ажылаар чүс-чүс муң деңгизтү тускай спиритти, муң-муң тонна мал чени кымыл дөжажа-ажылчы болгаш өске-даа дыка хей продукцияларын кымыл үндүрө. Ынчангаш синтетиктиң каучукту кымырыга ажылаар дыка хей саангы чыт-өтти чурт оон алар.

Чурукта: Зиминиң гидролиз заводуның кол химиги А. Н. Бажаева. Фото М. Микеевтиң. СЭТА-ның фотохрониказы.

ДЕКАБРЬ 18—суд соңгулдаларының хүнү

Хайнышкынның ажылдар

Барың-Хемчик районун «Большевик» колхозунда партия организацианың агитколлективни доктаамал эки ажыдап турар. Илангыч улус судтарына соңгулдаларга белеткек ажылдарына колбаштыр агитколлектив болунуң ажылын улам күштөдирген. Ам ында 52 кижити ажыдап турар. Олар улус судтарына соңгулдаларың дүрүмү таймырлар, 13 лекцияны номчаан, 90 ажык белектерин эрттирилген.

О. ӨКТЕК-ООЛ.

Соңгулдалар хүнүңе

Улус судтарына соңгулдаларыңа белеткек ажылы Бай-Тайга районун күдө Советтеринде хайнышкынның чуроп турар. Бай-Талда партия организацианы бо политиктиң чутула ажыла белекелди ажыкчы чоңуң ортуңа таймыр массалык ажылы улус күштөдиреринде эгелен. Ол сорулга-биле мыда партия организацианы бирги өлчөгө агитаторларның семинарын эрттирип, оларга улус судтарына соңгулдалар дүрүмү таныштырышкан, моон сонгаар кымыл ажылаар дугайын чугаалашкан.

Х. НАРА-ООЛ.

Улуг көдүрлүүшкүңде

Улус судтарының соңгулдаларыңа белеткек ажылдарың үезинде Өвүр районун Дус-Даг көдө Советиниң девискээринде 4 кезек черде агитпунктулары тургускан. Мында 60 ажык агитаторлар—партия, совет, комсомол активтери, көдө иштелгенди, тускай эртемниктер болгаш колхоз бодуругезиниң мурнакчылары хаара туттуңган.

Н. ТАМДЫН.

КОНЦЕРТ-БИЛЕ

КӨК-ДАШ. (Телефон-биле). Эраин районун «Чая орк» колхозта 8 чыл школаның башкылар коллектив улус судтарының соңгулдаларыңа чедир колхозтуң фермаларыңа, колхозунда колхозтарга концерт көргүзүрүн шийтирлээнин. Олар колхоз төвүңе концерт көргүскен болгаш ам Хайыраан ферманың чорукшанар. Оон келеш «Мерен» болгаш «Кымыл сымды» колхозтарга зыттангылар. Концерттин программасында нити үр, шүтүк, таныч болгаш «Бели» деп чыгыш кәжегелди ийи бар. Комсомолчу башкылар Александр Дирчин-чал, Шулу Хайдыл, Елжонка Атаманова оларның номерлери солун болуп турар.

Кыштаглаашкында

Кыш — мал ажылында эң-не харысангалыг үе. Чаа-Хөл районун «Найрыл» икдээ ажык-агый артелинде партия организацианы ону барымдалаш, мал ажылының шийтирилги участоттарына коммунистерниң мүжүн таарыштыр тургускан. Мал ажылына быжыглатканын 26 коммунистерден 17 кижити кидарчылап, 5 кижити фермалар эргеленчип, ында учоткител аныдап турар. Мал фермаларыңе коммунистерни чуртун сөзүңде ында байдал экилик, өтчөт болгаш үчөт эде тургустунуп турар. Кара-Тал сүт-баран ферманың эргеленчизи коммунист эш Шөгюл Фериниң ашылын экиликтер, мал кыштаглаашкынын эки организатор талазы-биле чугула хемчеглерин алган. Ол ферманың санычылар чыл эгезинде бээр икен бүрүлүндөн 1300 ажык ич сүттү саап алган, сүт саалдазының чыл планын хуусаа бетинде ашык күөсеткенер. Мурнакчы саанчылар эштер Дамдын, Чырын олар боттарыңа быжыгалаан инектериниң бирээнден-не 1500—1550 кг сүттү сагганар. Хойну эш Дамдын-оол бо чылын 7 тонна сикенни бодунуң күжү-биле белекел, кыштаан чогуур үезинде септел алган болгаш амгы үеде мал кыштагладышынын үлегерлиг чорудуп турар.

С. КУУЛАР.

колхозта партия комитетиниң секретары.

ССРЭ-НИҢ ДЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Антарктикка кит тывыжын хөгжүдөр талазы-биле күрүнө оовады амын чедириникин күөсеткени, кит флотиллаларының судваларының төлөөлөдү, тууду болгаш септелген база бедик бодуругезин көргүзүлгелерин чедип алганы дөш ССРЭ-ниң Дэди Советиниң Президиуму 1960 чылдың декабрь 12-деги Чарлы-биле Антарктикка «Алдар», «Совет Украина» деп кит флотиллаларының, судно туудунуң бодуругезиниң деп болгаш төлөөлөк-конструктор ор-

Л. И. БРЕЖНЕВИҢ МОСКВАДА ЭЭП ЧЕДЕ БЕРГЕНИ

МОСКВА. (СЭТА). Кыдат Улус Республикасының төраан чуртунче эеп чынып бар чорур партия-чааак төлөөлөрүн Иркутскиге чедир үлэниңин соонда СЭКП ТК-ның Президиум

КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАРЫНГА

Хоорай Советиниң депутаттарыга ажыкчы чоңнар депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң күөсөкчя комитетиниң дыңадыры болза, 1960 чылдың декабрының 22-де кәжекениң 5 шакта СЭКП хооркомунуң болгаш хооркуссомунуң хуралдар салынга хоорай Советиниң XII сессиязы болур. Агаа хоорай Советиниң күөсөкчюмүздү өтөдүн дыңап чугаалажыр. ХООРКУССОМ.

ГОЭЛРО-нуң 40 чыл болуруна

Пермь область. Кама хемде Воткинск ГЭС-тиң туудулары боттарыңа алган социалистик хүдээлгени күөсөдир—баштайгы ийи гидроагрегаттары 1961 чылда, хуусаа бетинде ажылаа-га килер дөш демисеип турар. ГОЭЛРО-нуң ленинги планының 40 чыл оюн төлөптит уткурунга белекениншаан, коллектив кол дериникинде бетон салырының темпирин дүргөдөп турар. Чурукта: туудунуң нити хевир. Фото Б. Абросимовтуң. СЭТА-ның фотохрониказы.

ЭСКЕРТИМЕЙН ТУРАР ЧҮҮЛДЕР ДУГАЙЫНДА

(Корреспондентиниң демдегелдеринден)

ЧУГУЛА ЖУРНАЛ ЧОК

«Шцевоветво» («Хой ажилы») деп журналдың сөзгү номерин чөп-чөтөрпөр көргүчүр — деп библиотекардан билдим. Анда мээң айтырым өздөстөгүшкис болган. База каттап журналдың адмы ылазылап чугаладым.

Индиг журнал бистинь мында черле чок чүвө чорду — деп, библиотекар элзон боданып тургаш бугүредип харыялады.

Ол мээңе хомудагыч, харыш-даа адепсизинч апарган: хой ажилды районунь партия чырымдышкынын кабинетинде бо чугула журнал каттап турбас чорор, районунь дугу-тукчулары, партия, совет активчилери ову номчувайн турар бе? Инчаарга 1961 чылда чагыткан-дыр бе? — дээш библиотекарда бар дазым көрдүм — база чок болду.

Бо болза Эриш районунь партбиблиотеканыңа чокта бир болган чугаа чүвө. Бир-тээ чугаа партбиблиотекка дугайында эгелзөн чүвө болганда мында эскертимейн турар чөптестерия маңаа демдегелзөөн мен.

Районунь партбиблиотеканы — партия чырымдышкынын кабинетиди пропагандастерия болгаш агитаторларын даяыр чери болур ужу-дузанын ыракта-ла жүсетпейн турар. Инда пропагандастерия болгаш агитаторларга тускай бугу-тугаш-даа тургустуунаам. Харын оок туржук, библиотекка келген номчукучунун бижиттинин, номчутуунун ажилдарына таарымчалык байдал тургустуунаам. Солунуларын, журналдарын чээ дугаарларын бөксин библиотекарын дузанын чокта тып номчутуру берге. Бо чөптестерия чылдагы партбиблиотеканын турар турар өрөөзинин бичезинде болуп турар хевиринг. А ол өрөөдөн чүгө дөрт-беш баям хире черде улуг дөлгөм хуралдар залда парлалган «Т» деп ужу хевиринг турар улуг стодун кырында сугугу графинерден еске чүг-даа чок. Хуралдар шак бүрү, хүн бүрү болуп турбас-ла болгай. Ол улуг дөлгөм залга партбиблиотеканын солунуларын, журналдарын дугаар айып-биле дөлгөм ном-дегелгелерин болгаш агитаторларын бугу-тугустуу ач чүвө болбазыл?

ЧАРТЫН ХАНА СОЛУН

«Кызыл сыдыс» колхозунь партия организациязынын (секретари эш Инда) агитуюктузунун шоочалык турган ажитырыш киргеш хава солуну сонугурай бердим. Ха-нада өргөн чазын-на аскылап каан турган 1960 чылдагы бот-хүлзөгелер болгаш аны-бүрү плакаттар хире бергилзөн турлар. Элик аскы-ның ол талзында биче сток кырында корум-турум чок чылы каан солунуар чыдыр. Агитколлеktivтин ажил планы болгаш хава солуну жескү черде чок болду. Черле инчан ол хүнге чедир (ноябрь 17) агитуюктуга жескү ажилдар чорутуу-наа хире: иштинин арыг-шөвери-даа багай, соок. Инчаар, азыг чоругунда ханаже көрдүр чылен каан элзон улуг, хирлиг фанер раманы бергидир тудууларыга хава солуну бо-

дур: «Кызыл сыдыс» колхозта партия болгаш комсомол эге организацияларынын органы, «Тайбын дөөш!» № 6(46), 1960 чылдын ноябрь 6. Мыяны көргөш эки-ле унуп турар солун-дур деп бодол болду дег. А чогум материалдарын көрүлгөргө шоодунчугу. Узу дугаар беш көзөнөктерин чүгө ийизинде — мурунку чүгү болгаш «Бистинь мур-накчыларымыс» деп материал бижиттинген, оян арткаанары кургит чөвөр — бижиттимзөн. Азы дөрт-биле чугаалаарга, редакция Улуг октябрынын 43 чыл өнүгү байырагына укуштун чартык ады солун үндүргөн болгаш партия, комсомол организациязын редколлегиянын ажилын ылазылаан. Ол дүштө колхозта комсомол организациязынын оралакчы секретари эш О. Кужүгет агитуюктуга кирип келген. Ол эше хана солуну көргүзүп, санал-оналымы бердим. Кадээ корреспондент болгаш комсомол организациязынын оралакчы секретари бодуну хамаарылганында турар хава парлалганы мындыг чөгөнчиг байдалда турда көрүп эртпн турары канчап-даа шын эвес.

Райкуссомда партия, комсомол болгаш профсоюз организацияларынын «Совет ажилдакчы» деп хава солунунун ноябрь 3-те үнгөн номери домак тургузуунун болгаш ужу дүрүмүнүн талазы-биле безин хой чыстырыларын, иянти хевирин чевес, чүгө 3 материалдан тургусту-ган болду. Чизээ, Октябрынын социалистик Улуг революциянын 43 чыл өнүгү дугайында деп солундан ап бижзөн мурунку чүгүде КНО дээринин орунуга «К. ОН», оян дээринин орунуга — «оон», «эгзертим-мес» «эгзертимес», мининиш «еминиш» деп бижитилзөн. Ол хава солунун редактору «Шын» солунун штаттан дашаар корреспондентин эш К. Өлчөй коллективте бар улуг күшке даянмайн турар. Инда партия, комсомол эге организациялары бодунун хава парлалганын идея-политиктин дөңсөлгө, шөвөргүн көрүштүргү болгаш дөңсөтүг болурунга сагыш салбайн турар.

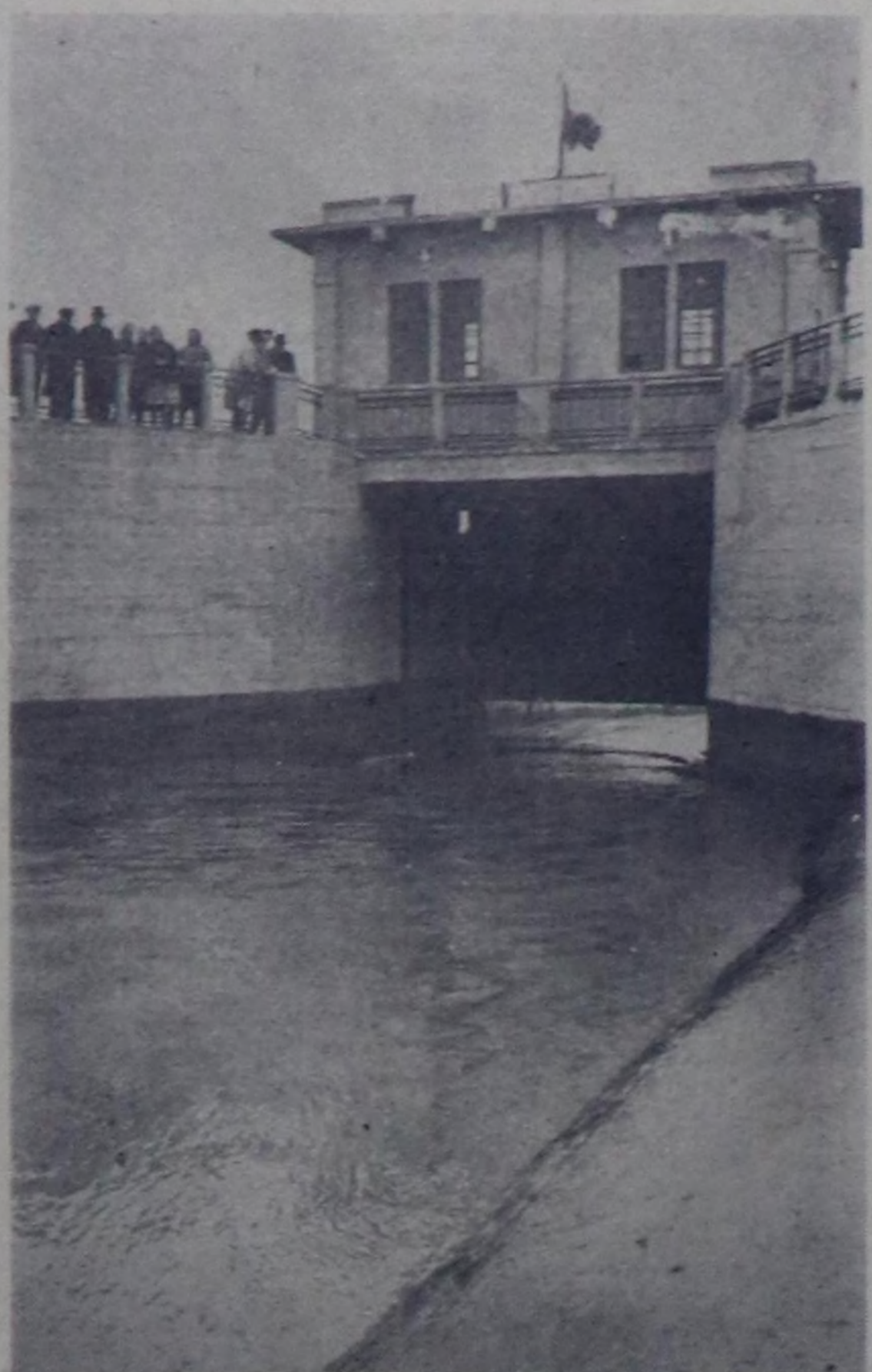
СОЛУН ВИТРИНАЗЫНДА

Партиянын район комитетинин бажычынын чанында, харына-на пропаганда болгаш агитация кабинетиин кабинетинин дужунда «Шын» солунун витриназы бар. Инда сентябрынын 8-те үнгөн солун ноябрь 18-ке чедир солунунамын келген, а ол аралында «Шын» солунун 59 чаа номерлери үнгөн. Витринадан ийи ай ажыр дүшзөн солуну чүгө ол улуг бажычынын доктаамал элериленден еске, эрткен, дүшкөн кижилер эскерип, «Эу барымдаа» деп чүвө бо ышазылы» деп кайтап турган-даа магат чок болду ийин.

Бо бүгү партия-идеологик ажилдарга эскертимейн барып болгаш улуг чөптестер-дир. Ичанмыже Эриш районунь чамлык партия организацияларында ол чөптестер бар болгаш эскертимейн турар. А ийи-ле ай бурунга болган районунь коммунистеринин өчөт-сонгудалыг хуралы бо чөптестерин дугайы айтып, чайладырын негезе болгай.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынын» корреспондентини.

Чаа канал

Ставрополь край. Чокта чаа тудуун дооскан Терех — Кум аралынын каналынын уну-биле сутну аксырынн шенедези болган. Согу чүк уунча кандалаач ховуларын таавартыр 152 километр оркут эркен, шактын Теректин суу Кумун суу-биле катышкан. Ставрополь, Дагестан, Со-гу-Осетин болгаш Чечен-Ингуш АССР-леринин колхозтары болгаш совхозтары каналын тудууну доозулаганы-биле ийи чартык миллион гектар черин суггарып шылаар.

ЧУРУКТА: Кум — Теректин сууче каттыгы турары. СЭТА-нын фотохрониказы.

Садыгжынын мергежили

Оон ажилдап турар магазинге кире бөргө арыг-шөвөр, чырык. Барааннарын чүрүм-чыскаалдык кылдыр дөлгөш, оларнын өртзөн бижил каан. Садыг алыгыга үе-үелен чугула хергелеттерин барааннарын бир черде дөлгөш салган. Ол мага-зинге аргалы-ла болза, хой чүгү бо-раан турар деп күззөр, шөвөгөш хергелеттерин чыгымы эугаар барааннарын районда сөөргүтү эскээр. Амгы үеде кидис иштерин, тылг аржымдарын, төвнөвүн, бөрттерин магазинге чедирин алган. Оон хөвөнде «Совет садыгжы тергилни» деп көрөк дөңсөт бар.

Бодунун ажилында 20 чыл түзү-тел чок садыглап келгеш, ол өрө-самгычтыгды болуп шөвөргөн. Бараан саарылаанын ай омында-ла ажыр күзүсүдип келген. Мындыг төлөптүг садыгжы — өвүр районунь «Кызыл тул» колхозунда каээ магазинин садыгжы Ховалыг Баян-Дарай-дыр.

С. УСПУНДАЙ.

Кызыл тукту ышкынмаан

Культура эргелелин типографиянын коллективин СЭКП ТК-нын ам болур Пленумунга чедикшигин ужуражыр сорулга-биле аны-ангы цехтер аразынга социалистик чарышты малбарган. Эрткен айнын бугурулге планын парлаар цех 141,9 хуу күзүсетеш октябрь айда чаалап алганы цехтер аразынга шилчир кызыл тугун ышкынмааннар.

Устүнде тилкен цехтин парлакчы чеди бригадалары бедик бугурукчулуг куш-аныл дээш боттарынын аразынга чарыштыг амылдааннан бригада бүрүзү ай планын 116 — 136 хуудан ну-дулатпаан. Билгынга «Пионер» болгаш «ДП» машиналарда парлакчылар эң бедик көргүзүлгөргү болган.

О. СИРИН-ОЛ.

Мөңгүн-Тайганын хойжузу

Мугур хеминч уунга каш хову-хукта борандыш, ам аяскан-даа болза, соок улам дыншып келген. «Малчин» колхозун хойжузу Салчак Иргек агаар-бодустун берге хүвнеринде хойларын ыжык, албек өрттүг черлерге таарыштыр каарып, немелде чөмөр-биле чөмөрпн, СЭКП ТК-нын январь Пленумунга төлөптүг ужуражыр деп турар.

Оон каданнада бо чылын 246 төрүүр хойлар бар. Оларнын кужу ор-тумактан куду эвес, баштайгылары соддан эгелзөн. Сөөлү хүвнерде 12 чаш хураган камгалап адынган, хойжу төрөн хойларын өк сула-биле немей чөмөрпн турар.

С. Иргектин кыштаанда хой бол-гаш хураган кажалаларын чылыг-дашкыны өк. Инда 2,5 тонна өк сула-ны машина-биле чедирген. Кыш-тагың чоогунда 9 тонна ситен бедиктеттинген. Хойжу мал чөмөрпн чөп ажылап турар.

К. ХЕРТЕК.

Хүлээлгелерни күзүседир дээш

Совет Эвилелинн Коммунистик партиянын Төп Комитетинин январь Пленумунга күш-ажыгыч бедиктег ужуражыр дөш боттарынга алган социалистик хүлээлгелерин Улуг-Хем районунь Жданов аттыг колхозунун ажил-ишчилери күзүсөдип шыдаан. Куртуңе дүк садар талазы-биле хүлээлгелерин бистин колхоз 103 хуу, эшти — 101 хуу, тарааны — 100 хуу күзүсеткен.

Мал болгаш чер ажилынын продукутуларын бугурун күзүсөдир, күзүңе садар талазы-биле социалистик хүлээлгелерни күзүсөдир дөш демиселдин мурунку одуруунда коммунистер чоруп турар. Чизээ, хоочун хойжу коммунист эш Маскыр-оол бо чылын 500 хойларын бир-рөөндөн-не 2,2 кг дүктү кырып ал, шөр маалын чайгы семиргалгелерин үлзүлгөргү организастаан, кыш-таан бодунун кужу-биле септаан, мал чөмөрпн четтири-биле бедикте-көөн.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунга төлөптүг ужуражыр дөш боттарынга алган бедиктег хүлээлгелерин эрети күзүсеткен малчынарнын демде-лзери чугула. Саанчы эш Доклак бо чылын бодунга быжылгаан 14 инектерин бир-рөөндөн-не 1200 кг сүтү саап алган. Инек кадарчымы эш Чыргак-оол 150 инектерин каданна, ажаалдамын үлзүлгөргү каданна, сүт продукутуун күзүсөдиринге үлзүн килер дөш сорук кирешикшигин ажилдап турар.

Адынган социалистик хүлээлгелерин күзүсөдир хандырар дөш малчынар ортузунга масса-политиктиг болгаш организакчы ажилды партия организациязынын агитаторлары күштедирин турар. Сүт-бараан фермазында агитатор эш Чор-база, мал эмчизи агитатор эш На-даажан, зоотехник агитатор эш Уй-нук-оол олар амгы үеде малчынарга беседаларын, номчулгаларын чорудуп, агитация ажилын колхозтун мурунда туруп турар сорулгалар-биле сыйрып холбаштырып турарлар.

М. ЧАШ-ОЛ,
партия организациязынын бюро кезигүүнү.

Чүс хойдан 135 хураган

Монгуш Уйнукупанның чедишкннери

Декабрьнын аяс хүнү чүвө. Улуг ховузуңга кодан хой чаттыла берген өрттөп чорду. Чамдак сынын хү-рең кызыл шырайлыг херөжөң кижиле улуг доруг алыты чедип алгаш, иштинде смиринандыр ылазылаан, бугурулгын тейжешти кырыңче үнүп бурда, аңаа ужуражыр бердим.

— Аа, силер ышкыннар чүл, эш Уйнукупан, тапкызын баар чы-зып-тыр мен — деп, баштаган аарак медилешкеш, доран-на ажил-херек дугайын айтыра бердим: — Район Советинин депутатты-даа, черле идешкелит хойжу кижиле болгай силер, СЭКП ТК-нын январь Пленумунга кайи хире чедишкннин ужуражыр деп турар силер?

— Ол төлөптүг бодушкуну улуг өөрүшкү-биле, күш-ажыгыч күзенишкннер-биле уткуп ап тур мен. Бо чылын төрүүр 100 хойга өнөштур 130 хураган алыр хүлээл-гелен он айларын дүзүзүңда 135 хураган кылдыр ажыр күзүсеттим. Хойларым ам-даа төрүп уламчылап турар ийин.

— Кайтамчык-ла-дыр! Силер ол кире эки түңелди канчап чедип алган силер?

— Чылдын бүтү үелеринде мал-дың ажаалта-тежээлин баксыратпас дөш хой күштү салган мен. Мал ажилын индыг-ла берге эвес ышкын кылдыр сагындырар, а херек кырында бедик харысалгалыг ажил чүвө. Хойжу кижиле ажилын биче-ле суларалыштар болза, хойлары арып-доруп баксыраар, төлү четче ады-кылаар, дүгү эвөөкжөр болгай. Чайын, күзүн хойларымнын эки ода-

ладып, дус-биле хандырар, черле кызын ажаап келген мен. Оон түң-вельде кодан хойларымнын кү-рең шыраак, төрөн хураганнары ба-ла өзүңчөл болду ийин.

Хойжу оларда хойларынчө көрүп, элзон боданып турар, уламчылады: — Кыштаамын чок-аажымын олар чөттир, бодунун кышпа улуг бедиктелим база эки. Ичанга СЭКП ТК-нын январь Пленумунга алар кылдыр бодунга улам бедиктен хүлээлгелерин ал, 100 баш төрүүр хойга өнөштур 150 хураган алыр дөш демиселди эгелзөн мен. Бо хүлээлгелери күзүсөдир болурун чамдык таарымчалыг байдал-дары бар. Чыл эгелзиде төрөн хой-ларга ийги эдеринтирилгени көм-чүг ыламычалыг эртерген бис. Оон ийи хойларымнын амгы үеде ода-ладышкыны өк, хой болгаш хура-ган кажалалары чылыг.

— Хойларымнын күжү-даа шыраак-тыр, а чаш хураганнары-нын күжү-калдыгыл, Монгуш Да-жы-Баданова? — деп айтырдим.

— Чаш хураганнарын эгелзеди өк, оларын аалда мөөң дузалакчын ажаап турар. Оларга төрөн хураганнарын ап алыр инчөөм бо-дур — дөш, хойжу өвүр чоргаар көргүстү.

Чизаанада каээ ажил-агитация дуржуга специализация малчына-рын аразынга социалистик чарыш калбарып, Социалистик Күш-ажык-чын Маалдыр О. Лопсачалтын үлзү-гөргүн хойжулар эдерин турар. Оларнын аразында М. Уйнукупанның чедишкннери мындыг.

М. СЕВЕН.

Күзенчиг аалчылар

Чаа-Хөлдүн Ак-Туртга Ленин аттыг колхозун ажил-ишчилери кол-дөш бугурулузунин аны-бүрү ады-ларында ажил-ижин улус судурынга сонгудала хүнүңе чедишкннин ужуражырынга тураскаалыр дөш чаа күш-биле кымаккай ажилдап турарлар.

Бо хүвнерде агитаторлар колхозчуларын эң күзөңчиг аалчылары бооп, сонгудала дүрүмүн, совет зама-тыларын эргелерин болгаш хүлээлгелеринин дугайын тайылбыр-лаары-биле кады, коммунистик болгаш ажилчы партиядарын үлзө-лекчилеринин Чөвүлел хуралынын Меделгелин болгаш бүтү делегейин улустарынга Кыйгырын тайылбыр-лаар талазы-биле элзон ажилдарын кылып турар.

М. АСПАН-ОЛ.

Ийи колхозтун безин...

Бо адынар сезонунда колхозчу тыншычыларын олчазы арбын көзүп турар. Маңаа Бай-Тайга районунь «Малчин» болгаш Сталин аттыг колхозтарында байдалы чижек кылдыр өргүзүп болур.

«Мураачыдан» астыган 18 ачылар 2500 динин, 14 дилгини болгаш 15 асты азы интинин-биле 16565 рубльдин олчазын экелген.

Сталин аттыг колхозтун баштайгы келген 14 ачыларын 1150 дини, 10 киш, 7 дилги, 16 ас болгаш еске-да олчазларын экелген.

Районунь колхозтарында бо сезонда 259 ачылар астыган. Аны-чаларын олчазы арбын көзүп турарын үстүнде илереттинген ийи колхозта байдал тодаргай көрүлзөн.

Д. БАДОС.

УРУГЛАРГА ЭКИ НОМНАРНЫ БЭЭР РСФСР-нин чогаалчыларын пленуму хагдынган

МОСКВА. (СЭТА). РСФСР-нин Чогаалчылар эвилелинин, Москва болгаш Ленинград салбырларын каттыкчан пленумунга уруг-ларга чогаалдарын айтырымын уюшукту дүзүзүңда чугаалашкан. Ол пленум болза чүгө чогаалчыларын эвес, харын-даа Чырымдышкын министрствоонун, Культура министрствоонун, ВЛКСМ ТК-нын ажилдакчыларын, башкаларын уруглар номнары үдүрер черлерин, библиотекаларын төлзөлекчилеринин кичизген-ин база хаара туткан.

Коммунистик ниятелидин кижизин кижизидерин дугайында болгаш бо талазы-биле уругларга чогаалдарын ужу-дузанын дугайында айтырыг пленумун кирижкичилерин кичээгенин төвүңе турган. Чуртта уругларга чогаалдар кылгыларын канчаар-даа аажок улуг хемчээлин чугалап турар саннары аңаа көргүскөн. СССР-ге чүгө 1959 чылда безин уругларга 3256 номнары нияти тираж-саы 211 миллион кылдыр парлап үндүргөн. Ол болза 1940 чылда парлап үндүргөндөн 6 катан хөй.

Ус-шагыны негелдешти тааржыр, анык номчукулуга сонугангы эки номнары канчаар бижирин чогаалчылар смелешкен. Уругларга таарышкан чогаалдарга көргүзөр маалдарын дугайында айтырыг санал-онал солуучуларына хөй черин элзөөн.

Өзүп кел чорур салгычыларын кижизидерин экижидерине ду-залыг калбак айтырыгыларын пленумун кирижкичилери боттарынын санааларына көдүргөн. Эң ылагын уругларын чаш чекен-чогаал жанааларын тургузар дугайында, уруглар театрларын чети-келер калбарып болгаш уругларга тааржыр эртем-публицистик чогаалдарын ном үндүрер черин организастаар дугайында, уругларга таарышкын фильмдер үндүрер киностудияны тургузар дугайында санаалар киргелзөөн.

Пленумунун кирижкичилери Коммунистик партиянын Төп Комитетинге чагаа чоруткан. Анык салгычыларын коммунистик кижизиделгелерин боттарынын бугу-ле күштерин болгаш талак-мерге-жилдерин бээрин чогаалчылар хүлээлген.

Мөңгө Иргит — тудугжу

Хары ам 40 чокчулаан-да болза Мөңгө Иргиттин казынчур-тудугу-рунга, адык-бышканын чынгине бе-ден-селен анык оолдар барышас. Оон кады ажилдап турары тудугжу өш-өрүр Мөңгени «ызы-лары ул-дун, кижиле ортуу эрте берген-да» болза акыйың анык назым катип кирип чоругу болгай-ла» — дижип баштактангылаарлар.

Ол шыпа-ла мындыг эвес ийнен, тудугчуларын баштактанып турарында кандыг-бир утка бар эвес деп бе?

Бодунун эзулуг хып дөш анык чылдарын Мөңгө Бай-Тайганын бир ырыкын сумузунга эрттирген. Анда ол каш малын маалдап, тайга-дескык кезип анып, дийинен, чайнык изили-де-даа, кыштын соогунда-да өгте чурттап чораян.

Оон сөөлүңде казан Тывага чеди чылдын улуг тудугуларын бирөөн «Тыва лаг-дугу» комбинат тургусту-нуп эгелзери билек-ле аңаа ажилдап киргеш кыска хуусаа иштинде ча-заныкчынын шукатурунун, бе-тоннакчынын тускай мергежилдерин тергил эки шингелдип алган.

1958 чылда Мөңгө Кызылдын тудугуларыга ажилдары-биле чедип келген. Маңаа, сурагалыг тудугжу Муравьев удуккан комплекслиг бригадага, оон ийги чалыг назым эгелзөн деп чугалап болур.

Бригадага ажилдап эгелзөөнүн мырыдай бирги хүнүндөн эгелзөө-ле Мөңгө бергедешкннерге таварышкан шуут аймаарап-үндүрээр эскеш.

— Ча, Иргит, эргемдини кижиз тургаар эвес, сөөн-биле ылчындык тургаш чорур, дөп-дөрөөн барып туйбуу салып эгеле — дөш бригадир Муравьев мындыг болган.

— Дашчы эвес кижиле мен ийин. Хава салып кайын шыдаар боор мен — деп Мөңгө муудууларына ораддышкан.

Муравьев мынаарга чаян-даа чок: — Өрөңгир, өрөңгир база кааптал өрөңгир, Иргит. Сени хоочун тудуг-жу деп санап болур-дур. Эрткен үш хонукта сөөң ажилың хайгааравы-шаан, бүзү шынчелеп турдум, ажырбас-тыр. Туубуларын маңаа үндүрү, кирик эвес кылдыр деска салыр сен, ол-ла. Амдыңында сени дуржулгалыг дашчыга иштеп каалды. Өрөңгир аа, акым — деп хөлдүг бригадир сургаан. Мөңгөң экинче чаксагылаан, чорудушкан.

Бригадирини малгалыга хөй-ай кирген Мөңгө ажилдар чөриңе чеди келгеш, туйбуунун аар, чыгың тодарымксаан чүвө дег ону олу-солуй тутулаан, чанында турган дашчыдан чажыт-кара чокка минини айтырган:

— Бо ажилга шуут тик кижиле мен, ам чүвү канчаайн, мону кайна-нар салгытайн.

Мынаарга демгиле хөйткан малгалштан «дежек» кылырын, туйбуу-ларын өнөштир салырын ылазылап айтып берген.

Ам чүгү боор, чаа дашчы-да ажилдап киришкеткен. Малгалш дөжөктө кылынадытарга туйбуу өскелери-ден бедий бөөр, чугаладытарга ча-мыс алаар, а дески эвес чаап алыр-га туйбуу ийленчек чыдыштар, ара-зын өк чыпыр салбаска кыдыла-ры артын үе бөөр, шуут халаттыг чүвө болган. Ол туйбууларын катал салып, өдип, хөйткан малгалшты өй-тавында чазарынч дөңсөп хөй-ай дөш киживис баштайгы хү-түңде мырыдай падын барап, көз дөр дүжүп турган.

Дээртамында дүүңгүздөн мүн-ө чүгээр, сонгузу хүнүңде оон-даа дээр-е алар чыткан. Ичанч тургаш, Мөңгө бир неделя дүзүзүңда туйбуу хананы бакса-сокка борастап салыптар кылдыр өрөңгир ашкан.

Оон сөөлүңде хүнер, айлар эртин-де турган, а дашчыстың ажил-хө-рөө-даа эзулуг шуудан.

Ам ол «Тыва тудугу», тудуг-мон-таж эргелелин дээр дашчыларын-ның бирөөн апарган болгаш хоочун тудугжу Монгуш Очур-оол удуккан комплекслиг бригадада бедик бугу-ручкүлүг ажилдап турар.

Очур-оолдун бригадынга чедип келгеш мурунунда элзон хөй улуг тудугуларын кылмышан, эвези эвес арга-дуржулгалыг, тыва улустун үлзөгү чугааында «Хөйү көрүп кө-дөрзөн, кашты көрүп кажараан» деп чугалаары ышкын, улуг арга-мөң-гөңдиг тудугжу Мөңгө безин мында ажилдарын таарыштыры организаста-п тургусканын магадап көргөн.

Барык бир-ле дугаарында онагай-лап көстү бөөр чүвө болза ком-плекслиг бригадада бугу ажилдарын кезектерге, аны-ангы операция-ларга хуваан кааны болган. Чизээ, бажыңын хавазын дашчы тала-зын салырын эң дуржулгалыг даш-чылар бригадир Очур-оол болгаш об-ласта сурагалыг дашчы Оян Лобзе-вич Калаң олар күзүсөдир турар, а өрөңдөр аразынч ханаларын арай кудук разрядтын дашчылары салып турар, малгал хөвүлөр, дескин-ча-далар көжүрери, туйбуулар ап бө-дөр дөш ы

